

УДК 784.96:784.4

ПИТАННЯ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ЗАПИСУ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ПІСЕНЬ НА ПРИКЛАДІ ТВОРЧОГО ДОРОБКУ МАРЧЕНКА В.В.

Цюпа Н.П., Марченко В.В.

Київський національний університет культури і мистецтв

В статті проаналізовані особливості інтерпретації записів та аранжування українських народних пісень на прикладі творчого доробку баяніста-віртуоза, автора численної кількості авторських творів, та аранжувань. Виявлено специфічні особливості збереження традиційного національного колориту записів українських народних пісень різних локальних традицій побутування.

Ключові слова: інтерпретація, супровід, баян, аранжування, народна пісня.

Постановка проблеми. В сучасних умовах культурно творчих процесів, актуальним аспектом сучасної мистецтвознавчої дослідницької практики є культивування традиції збереження та відтворення фольклористичної спадщини у її сучасних формах побутування. Пріоритетом сучасної державної політики є розвиток національного мистецтва у всьому його розмаїтті, збереження змісту української народної пісенної творчості і розвиток нових форм її побутування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інтерпретації запису українських народних пісень викликають значну увагу дослідників. Питання інтерпретації української народнопісенної спадщини знаходить своє відображення в дослідженнях авторитетного фольклориста А. Іваницького [1], Д. Яворницького [2], О. Забужко [3], певну наукову цікавість несуть матеріали наукових конференцій та доповідей, в котрих автори частково зачіпають певні аспекти даної проблеми.

Висвітлення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Різномасштабність факторів музичної інтерпретації дає широкий простір для досліджень даного явища. Цікавим аспектом для аналізу є інтерпретація запису народної пісні в контексті композиторського мислення при написанні супроводу до пісні. Збереження специфічного виконавського колориту, мелодики, тембрового забарвлення є важливим завданням при композиторській інтерпретації музичного твору. Написання баянного супроводу для зразків народної творчості різних локальних регіональних традицій України ставить перед автором ряд складних завдань і головним із них є збереження традиційного регіонального мелодичного колориту.

Мета статті. Метою даної публікації є дослідження специфічних особливостей інтерпретації записів та аранжування українських народних пісень на прикладі творів В.В. Марченка.

Виклад основного матеріалу. До виконавців, що репрезентують українську пісенну традицію, є глибокий інтерес як у нашій державі так і за кордоном. Наразі, серйозною проблемою є стрімке зникнення основних носіїв автентичного мистецтва – старшого покоління сільського населення, внаслідок чого з ресурсів духовного виховання майже зовсім випадає такий важливий фактор, як національна народна пісня. На думку авторитетного фольклориста Л.І. Яценка, творчу ініціативу підриває технічний прогрес, який забезпечує сервіс, тоді як раніше культура будувалась на самообслуговуванні: «...не було ні

радіо, ні телевізора, люди самі співали і давали собі раду...» [6].

Народна пісенна виконавська традиція витісняється технічним прогресом, тому наразі необхідним є дослідження засобів та шляхів еволюції національної пісенної творчості. Нотний запис – не інтований твір, – лише алгоритм виконання пісні, солісту і акомпаніатору потрібно самим додумувати найтонші інтонаційні нюанси, агогіку, темп відповідно до змісту, настрою пісні. Пісня повинна підходити до тембру, діапазону виконавця, а динамічні відтінки мусять відповідати характеру пісні.

Як зазначає А. Іваницький [1] при нотному записі народної пісні втрачається більше 50% її самобутності; тому потрібно дуже скрупульозно ставитися до інтерпретації пісні по нотному запису, так як існує плюралізм варіантів однієї і тієї ж пісні, що залежить від регіону звідки пісня, від діалекту, від самого виконавця.

Історія пісні зумовлена епохою і несе нові естетичні якості. З кожним виконавцем пісня народжується в нескінченній множині інтерпретацій, постає як та сама і водночас нова, адже виконавець оживляє пісню, додає щось своє і для сучасності залишається тільки один з кращих варіантів, як «Щедрик» в обробці М. Леонтовича, а зараз ця наша чарівна пісня завоювала весь світ, дуже популярна.

Зворушливий факт передачі пісні з рук в руки – з голосу на голос: моя прабабуся Ганна Бездушна (с. Ломівка – тепер це район м. Дніпро) могла піти за 50 км від свого села, щоб вивчити нову гарну пісню. А коли поверталася в Ломівку, – сходилосся все село послухати, – і вже співали її хором на різні голоси, а Ганна виводила верхи.

Пісня – могутня зброя самозбереження народу, нації, мови. Так таїна стійкості вірменського народу в збережених 25 тисячах вірменських рукописів, бо найвищою цінністю цього народу завжди були книги, вони усиновлювали їх, рятуючи від вогню і меча. І наш народ тримав свою історію, культуру, мову в своїй пісні, передаючи її з покоління в покоління як найвищу цінність, бо вона несе в собі душу нації. Тому під Харковом і знищили 300 кобзарів за радянської влади в тридцятих роках, щоб знищити код нації, а в Сандормосі і Гулагах освічену українську інтелігенцію.

Оксана Забужко писала [4], що якби не кілька поколінь фольклористів, що колекціонували і коментували «зашифровані глибинні світоглядні смисли» [4], то сьогодні ми б втратили усне, співоче надбання нашого народу.

В наш час народна пісня здебільшого існує в записах, в нотному тексті, в професійних хоровах колективах, у професійних виконавцях.

У виконанні та аранжуванні тієї чи іншої пісні музичний вираз має відображати чуттєвий елемент характеру пісні, яка звертається до невольних відтінків почуттів слухача. Потрібно так виконувати пісню, щоб у слухача збудилось творче начало, співпереживання, щоб працювала резонансна модель: пісня, виконавець, слухач.

До вище викладеного наведемо музичний аналіз деяких пісень.

Як приклад, пісня «Та бодай тая степовая могила запала» в записі Д. Яворницького [3]. Чуттєвість цієї пісні (від почуття захвату до жаху) відображається в гармонізації ритмічної структури (численні гармонічні відхилення в акомпанементі) та звуковисотності, а саме на інтерваліці мелодії, що відповідає драматичному змісту – розповіді про гіркі почуття втраченої любові.

Деталізуємо вищезазначене на зразках акомпанементу зі вступу і останнього куплету: Приклади 1, 2.

Приклад 1.

Приклад 2.

В залежності від слів куплету змінюється фактура акомпанементу, то розширюється, то звужується (мається на увазі гармонічне розташування акордів).

Або розглянемо лемківську пісню «Широкое коріння» в аранжуванні В. Марченка [2]. В цій пісні музика відповідає лемківській говірці: скорочені слова, зміщений наголос, у дієслів тверді закінчення («булит мі серденько», «з велької любови, сльози течут»), тобто фонетична будова мови відповідає вокальному звукоутворенню та акомпанементу. Тому характерні поєднання квартових стрибків з паралельними плавними секундними ходами. Для початку таких пісень властива ритмічна особливість 4/4 і 1/2: див. Приклад 3.

Приклад 3.

В акомпанементі потрібно орієнтуватися на нюанси виконання в тому чи іншому регіоні. Наприклад, це можуть бути синкопи та численні музичні прикраси, зокрема, трелі і форшлаги. Акомпанемент залежить від інтерпретації та, як наслідок, музичного сприйняття цієї пісні тим чи іншим виконавцем. У вступі до пісні яскраво виявляються особливості акомпанементу, фрагмент: див. приклад 4.

Приклад 4.

Інший акомпаніатор може не використовувати цих прикрас чи гармонічних зворотів тощо, а може застосовувати іншу музичну фактуру.

На відміну від класичного акомпанементу з ознаками поліфонічного письма чи багаточастинності (з розвитком кульмінації, коди) варіаційної форми є акомпанемент не переобтяжений музичною фактурою, максимально наближує звучання до народної пісні, підкреслюючи її самотність. Але в той же час не повинен бути примітивним і повинен максимально допомагати вокалісту передати настрій пісні. Наприклад, «Ой, заграли музики, музиченьки», закарпатська народна пісня, аранжування В. Марченка. Грайливий вступ має налаштувати слухача на веселий, позитивний настрій. Для акомпанементу властива танцювальність, яка передається певними музичними штрихами та акцентованим синкопованим ритмічним малюнком.

Щоб відчувати варіативну форму акомпанементу до пісні, подаємо повну версію даної пісні з акомпанементом В. Марченка [2]. Приклад 5.

Ой заграли музики, музиченьки

Композиторська редакція
Музиканта В. Марченка

Приклад 5.

Висновки з даного дослідження та подальші перспективи. Інтерпретація виконання та аранжування проілюстрована на прикладі різностильових пісень: «Та бодай тая степовая...», «Широке коріння», «Ой, заграли музики, музиченьки», в цій статті висвітлені лише деякі аспекти, пов'язані з нотним записом, аранжуванням та виконанням народних пісень, які в своїй мелодиці, ритмі, змісті відображають цілісність духовного життя епох, захоплюють образами, почуттями, переходять з покоління в покоління, «забезпечуючи духовну тяглість» та «притомність нації» [4]. Беручись до інтерпретації народнопісенної творчості слід орієнтуватись на досвід кращих співаків з народу, котрі наділені від природи тонким музичним слухом, та яскравими вокальними даними. Вдумливий підхід та увага до тонкощів процесу інтерпретації запису, котрі у сукупності визначають мистецьку вартість творів, проникнення в сутність пісні повинні стати знаковими аспектами процесу композиторської інтерпретації. Глибинне розкриття образів, їх осмислення, пошук засобів перетворення нотного тексту на довершену, живу, музично-драматичну картину. Вершина народного мистецтва полягає у простоті, котра означає, проте, не спрощеність і примітивність, а відсутність надуманості, недоречності.

Список літератури:

1. Забужко Оксана «Філософія і культурна притомність нації» [Доповідь, виголошена на 11-му Конгресі Міжнародної Асоціації Українознавців у Львові в серпні 1993 р. Опубліковано: «Сучасність». – 1994, ч. 3.]
2. Іваницький А.І. Українська музична фольклористика (методологія і методика): Навчальний посібник. – К.: Заповіт, 1997. 392 с. + іл. вкл.
3. Марченко В.В. «Широке коріння». К.: Музична Україна, 2013. – 92 с.
4. Матійчук М., Міщенко К. Традиційне народне в сучасній суспільній свідомості (на матеріалах етнографічних експедицій Україною 1994–2011 рр.). // Актуальне народне: Інтерпретації традиційної культури. Матеріали VII Ювілейних Гончарівських читань / Упор. і наук. ред. І. Пошивайло. – Київ: НЦНК «Музей Івана Гончара», 2011. – С. 293–306.
5. Українські народні пісні в записах Осипа та Федора Бодяньських [Текст] / АН УРСР, Ін-т мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М.Т. Рильського; [упоряд. та прим. А.Ю. Ясенчук; заг. і текстол. ред. та вступ. ст. О.І. Дея]. – Київ: Наук. думка, 1978. – 326 с.
6. Яценко Л.І. Українське народне багатоголосся – Київ: Видавництво Академії наук Української РСР, 1962. – 236 с., нот.

Цюпа Н.П., Марченко В.В.

Київський національний університет культури і мистецтв

ВОПРОС ИНТЕРПРЕТАЦИИ ЗАПИСИ УКРАИНСКИХ НАРОДНЫХ ПЕСЕН НА ПРИМЕРЕ ТВОРЧЕСТВА МАРЧЕНКО В.В.

Аннотация

В статье проанализированы особенности интерпретации записей и аранжировки украинских народных песен на примере творчества баяниста-виртуоза, автора многочисленного количества авторских произведений, и аранжировок. Выявлены специфические особенности сохранения традиционного национального колорита записей украинских народных песен различных локальных традиций бытования.

Ключевые слова: интерпретация, сопровождение, баян, аранжировки, народная песня.

Tsyupa N.P., Marchenko V.V.

Kyiv National University of Culture and Arts

QUESTIONS OF THE INTERPRETATION OF RECORDING OF UKRAINIAN PEOPLE SEASONS ON THE EXAMPLE OF THE CREATIVE ROAD MARCHENKO V.V.

Summary

The article analyzes the peculiarities of interpretation of the records and arrangement of Ukrainian folk songs on the example of the creative work of the accordion -virtuoso, the author of a large number of author's works and arrangements. The specific features of preservation of the traditional national color of the records of Ukrainian folk songs of various local traditions of existence are revealed.

Keywords: interpretation, accompaniment, accordion, arrangement, folk song.